

LA HISTÒRIA LLEGENDÀRIA DEL BRUMOT DE GAVÀ

Joan Soler i Amigó

Enmig de la boira densa de segles i segles sorgeix la silueta alterosa del castell d'Eramprunyà dominant, a vista d'àguila, la plana que s'estén als seus peus i l'ampla extensió del mar.

La plana amb els seus pobles -Sant Pere de Gavà, Santa Maria de Castelldefels, Sant Climent, Sant Cristòfol de Begues- i masies escampades, els camps, les -Vinyes i les hortes, les fargues i els molins... E! mar esquitxat de les veles llatines de les barques de pesca, ratllat amb esteles de galeres mercants i de galions pirates...

La història ens diu allò que resta escrit i que conserven els arxius i documents, que són tan poques coses! La llegenda ens convida a descobrir allò que no és escrit, allò que conserva l'inconscient del poble, tantes i tantes coses, i tan misterioses!

Aquestes ruïnes eren antany una fortalesa a la frontera de la Marca Hispànica, avançada al sud del Llobregat. Sobre la roca bruna, basaments de muralles i torres arran d'un precipici, restes de la capella de Sant Miquel, sepulcres excavats a la roca... El castell i tot quant abastava la mirada pertanyia a la baronia d'Eramprunyà, a Geribert i Esmegarda, filla del Comte Borrell li de Barcelona, a l'ambiciós Mir Geribert i la nissaga dels Mir, a la dels Sant Martí, dels Santa Oliva, dels Centelles...

La història deixa escassa constància d'uns quants noms. La llegenda intueix i imagina el seu rostre, la conducta i els fets, les paraules, els pensaments i els sentiments més profunds del seu cor. Per exemple, hi ha pergamins que citen Bernat de Centelles, castlà d'Eramprunyà, de caràcter superbiós, provocador, opressor dels seus vassalls... i la seva filla Blanca, astuta i envejosa. Però, qui es recorda del fill de Blanca de Centelles, del seu nom? ... ni de si va existir!

Per la llegenda, i tant que va existir! I no ha oblidat ni oblidarà per mai més el seu nom: Brumot, ras i curt, sense cognom ni títol ni senyera. Brumot, un eco que ressona sobre les runes tràgiques del castell d'Eramprunyà.

Era ambiciós i tèrbol, criat enmig d'intrigues, gelosies i males voluntats. D'infant no somniava altra cosa que arribar a ser un dia baró d'Eramprunyà, per imposar al poble els mals usos feudals dels seus avantpassats. D'adolescent frisava que la seva mare fos encara viva i que això el fes trigar tant a obtenir l'herència del castell. Blanca, per mare que li fos, li feia nosa.

Davant dels plets i enfrontaments que Blanca de Centelles mantenia amb el rei, Brumot se'n fregava les mans: esperava que el rei retirés a sa mare el domini d'Eramprunyà i li traspassés a ell. S'imaginava convertit en Brumot d'Eramprunyà cavalcant un cavall negre, amb arnès negre, escut negre, penó negre... i de nit acudia al bruguerar de l'entorn del castell, a aprendre d'una bruixa de rostre de mussol la màgia negra per fer realitat els seus negres desigs, la desaparició de Blanca.

Podeu pensar, doncs, quina fou la seva reacció quan el rei Jaume II va expulsar Blanca de Centelles del castell i va mantenir Eramprunyà sota el domini directe de la Corona! Brumot va ser foragitat junt amb sa mare i la rècula de guardes, de servents i serventes. No seria mai senyor d'Eramprunyà, sinó un proscrit per culpa d'ella! No, el no se n'aniria mai, d'allí! Combatria la malastrugança amb les arts que fos! No hi havia resclosa capaç de contenir els devesalls de la seva ira!

La història es limita a apuntar que, poc després, l'any 1323, el rei Jaume II, que necessitava diners per Costejar l'expedició per a la conquesta de Còrsega i Sardenya, va vendre el castell d'Eramprunyà a Pere March, secretari reial, mestre racional -que seria com dir, avui, ministre d'economia i finances- i tresorer regi, a qui tothom anomenava "el prohóm" i que era home de la seva plena Confiança.

Només la llegenda té cura de seguir els passos del malèfic Brumot. La seva ombra no es va allunyar mai dels voltants del Castell, dels bruguerars que els documents de l'època anomenen "locus horroris", lloc de l'horror! Males veus diuen que rondava les restes del poblat ibèric del Calamot... o que dormia al clot humit d'una d'aquelles tombes de forma humana cavades a la roca del Castell...

Brumot no podia consentir que Pere March, un vil burgès, sols per diners, fos senyor d'Eramprunyà, en lloc d'ell! La seva mare, Blanca de Centelles, va negar homenatge al prohóm, però per Brumot tal desacatament no bastava: res no el deturaria fins a aconseguir els seus malvats propòsits.

La història diu que Pere March, senyor d'Eramprunyà, tenia dos fills, Jacme i Pere. Que ambdós foren destacats poetes. Que ambdós van lluitar al costat del seu rei Pere III el Cerimoniós contra el rei Pere el Cruel de Castella. I que Pere III els va armar cavallers, Com abans havia fet amb son pare, amb aquestes raons: "per més que vós sigueu honrat ciutadà i tingueu honrada heretat, encara és molt més honrat Orde de Cavalleria".

Però la història no diu com, es corsecava de ràbia Brumot, de la mateixa edat que Jacme, quan, havent vetllat les armes, el rei li va cenyir l'espasa, li donà la bescollada i el besà a la boca, segons el ritual. I infinitament més quan, havent estat adobat cavaller, Jacme fou admès a l'orde del cavaller Sant Jordi, després d'haver promès, agenollat, els capítols de la fraternitat cavalleresca, és a dir, aquests:

- El primer és, si no s'és cavaller creat en armes, no pugui ésser de la fraternitat de l'orde del benaventurat senyor Sant Jordi.
- El segon és de jamés desnaturar-se de son rei i natural senyor, per molts mals i danys que li faci.
- El terç és d'ajudar, emparar a dones viudes, pubills i donzelles i el bé públic, si requerit en serà, posar-hi tots els béns, entrar en camp clos amb armes o sense armes, i dar combat en viles o ciutats o castells, si era cas.
- El quart és, qualsevol cavaller que en armes es trobarà, així en mar com en terra, no fugirà per molts enemics que vegi.
- El cinquè és, si el rei prendrà empresa per anar a conquerir la terra santa de Jerusalem, hi hagi de venir.

La llegenda recorda horroritzada com aquella nit mateixa, Brumot, a la cova del bruguerar, al lloc de l'horror, vetllà les armes de la traïció, la daga i el verí, i fou convertit en bruixot i admès a l'orde de la Mala Negror.

Jacme March va proclamar el senyal de la seva rodella i la seva divisa, que foren tres per tres: de primer senyal, un Cavall, de lema, noble; de segon, roja sobre blanc, la creu del cavaller Sant Jordi, i de lema, gallard; i de tercer una coloma, i de lema, lleial.

Cada senyal i lema tenien raó de ser: la Coloma, perquè tal era el nom de la seva estimada, a la qual prometia amor lleial; i el cavall, per causa d'haver estat ordenat cavaller, segons l'explicació de l'Arbre de Batalles:

“En el principi fou poc estimada la justícia per defalliment de caritat, per la qual cosa fou necessari i decent que la justícia fos tornada en sa honor i prosperitat. I per aquesta causa, de tot el poble foren agrupats els homes per milers, i de cada miler fou elegit un home més amable i de més afabilitat, més savi, més

lleial, més fort i amb més noble ànim, amb més virtuts i bons costums que tots els altres.

I després, feren cercar de totes les bèsties, qual seria més bella, més corredora i que pogués sostenir major esforç, i que fos més convenient per al servei de l'home, i de totes elegiren el cavall i donaren-lo a l'home que fou elegit d'entre mil homes. I per això aquell home tingué per nom cavaller, pel fet que haguessin ajustat la més noble bèstia amb el més noble home”.

I així mateix Brumot va proclamar els seus senyals i la seva divisa, que també foren tres per tres, cara i creu dels proclamats per Jacme. Contra el cavall, un lleó, i de lema, feréstec; contra el cavaller de Sant Jordi, un drac rampant, i de lema, malvat; contra la coloma, un escorpí, de lema, pèrfid. I així també fou ajustada la més malvada bèstia amb el més malvat home.

La història narra també com el jove rei Joan I, anomenat l'Àimador de la Gentilesa, va instituir la festa dels Jocs Florals o de la Gaia Ciència, que se celebraria cada primavera a Barcelona, i com va nomenar mantenidors Jacme March i Lluís d'Averçó, mestres en l'art de trobar, perquè escollissin les millors poesies dels millors trobadors.

Però la llegenda no s'està de narrar el que no diu la història, de com Brumot va gosar competir en l'art de poesia amb Jacme March, en el concurs reial de mestre en Gai Saber.

Cadascú al seu pupitre trempava la seva ploma abans d'escriure sobre el seu pergamí. La ploma de Jacme era d'oca, que llisca finament; la de Brumot, d'esparver, que gargoteja el traç amb mala traça. Jacme tancava els ulls i obria el cor per inspirar-se, Brumot els badava com unes taronges per copiar del seu contrincant. Jacme va començar:

L'escrivà em féu venir,
i que escrivís mon nom.
“Senyor, com us diu hom?”,
l'escrivà em digué a mi;
“i el nom digueu així
també de vostra aimia”...

I Brumot, repetia, fil per randa:

L'escrivà em féu venir,
i que escrivís mon nom.
“Senyor, com us diu hom?”,
l'escrivà em digué a mi;
“i el nom digueu així
també de vostra aimia”..

Però l'escrivà aviat es va adonar que ambdós contendents havien escrit versos idèntics. I va apartar Jacme i Brumot l'un de l'altre, posant els seus pupitres un a cada cantonada de la sala perquè no fos cap dels dos la inspiració de l'altre. I Jacme March va continuar serenament el seu poema:

Jo responc que tenia
Jacme de nom primer;
i el sobrenom darrer
és March, i mon senyal
és d'Or fi i, altre tal...

Mentre que Brumot, amb aguda mirada, intentava llegir en els ulls de Jacme, però amb no pas gaire encert:

Jo responc que tenia
Brumot de nom primer;
d'ofici fetiller
i bruixot; mon senyal
és de fum i, altre tal...

Jacme prosseguia, inspirat per la musa:

...madona es diu Coloma;
rosa fresca ni poma
no és pas més colorada!
Déu la féu tan colmada
tan de bella talla,
de cap cosa té falla
pròpia de dona noble
i de noble llinatge.

I Brumot escarnia, inspirat pel mussol:

...madona es diu Mussol;
i fa pudor de col,
cara de prunes agres
té unes galtes tan magres,
i ulls de rata pinyada!
I va despentinada,
com una vella bruixa
a escombra cavalcada.

El desastrós Brumot es va haver d'empassar el pergamí i la ploma i la frustració del terrible fracàs. Jacme March va rebre per guardó l'englantina d'or argent, Brumot, un card punxós.

Però Brumot no es rendia. La seva ombra no parava de rondar pel castell, pels bruguerars, espiava els passos del seu etern contrincant, s'esmunyia pel finestral de l'escriptori on Jacme escrivia els seus poemes, escorcollava el cofre on els guardava, els llegia amb enveja:

A Déu bendic que la volgué formar
en aquest món complida de béns tants.
A Déu bendic que me la fa estimar
havent triat millor que altres amants.
A Déu bendic perquè la creà tal
que tot el món la desitja servir.
A Déu bendic, perquè no té cap mal,
sinó tants béns que no els podria dir.
El que voldrà saber la que tant val
que cerqui arreu del món, allà i aquí,
i quan veurà la que no n'hi ha d'igual,
sabrà qui és la que em pot fer morir.

A Déu bendic? A Déu maldic, que l'amor de la bella Coloma no serà mai per a mi! Com més llegia, més s'enrabiava.

I conta la llegenda que, a les nits de lluna plena, apareixia al cel transparent un cavaller amb la creu de Sant Jordi, genet d'un cavall resplendent, amb una coloma blanca voletejant entorn. I que de sobte es congriava un núvol de tempesta monstruós: cap de lleó rugent, cos de drac escatós i cua verinosa

d'escorpí. I el núvol negre tapava la cara rodona de la lluna la bruna i enfosquia la silueta argentada del gallard cavaller. Però, tot seguit, una brisa lleugera bufava i esquinçava l'ombra espessa del núvol i reapareixia triomfant el cavaller, enrogit amb les clarors enceses de l'aurora.

Ni amb les armes ni amb les lletres Brumot podia competir amb el cavaller poeta Jacme March. Ni en els amors. Brumot, bruixot de la Mala Negror, no podia destruir-lo en vida, però un cop mort podria més que ell! Brumot ansiava la mort de Jacme March, amb més deliri que no la pròpia vida.

I així fou com la porfídia de Brumot va ser més forta que la noblesa de cor de Jacme, poeta i cavaller. La bondat pot ser ingènua, la maldat no n'és mai. Jacme March, gallard i enamorat, un dia va morir, Brumot, feréstec i malvat, va sobreviure'l. Per fi l'hora de la venjança assenyalada al rellotge de fosca del gran mur era arribada. L'hora del darrer combat del cavaller lluent contra el drac verinós amb testa de lleó i cua d'escorpí.

És lluna plena. De sobte, com un apocalipsi, apareixen a la palestra del cel: és la lluita final! Galopa valent el cavaller, la llança al rest, i li va a l'encontre el monstre rugint com un lleó, recargolant-se com un drac llefiscós, brandant la cua com un pèrfid escorpí. Un núvol dens, immens, enfosqueix el cel de llevant a ponent. Ni una estrella tan sols pampallugueja. Les escates del drac són més dures que la llança del cavaller, que es trenca en mil bocins, i l'agulló de l'escorpí és més punyent que la lluent cuirassa. Brumot, el monstre, bramula vencedor! La Coloma, però, ha alçat el vol...

Però no és l'hora del poder de les tenebres sinó la de la força prodigiosa de l'esperit. Brumot, el monstre, testa de lleó, cos de drac i cua d'escorpí, es dreça triomfant, el seu bramul proclama la victòria... però no del mal sinó de la bondat. En el combat cos a cos és el monstre que ha vençut el cavaller, però en el combat esperit a esperit és el cavaller amb la seva divisa que ha sortit victoriós, després de mort, de la brega terrible.

El cor que batega en el cos horrorós del Brumot mort en vida ja no és feréstec, malvat i pèrfid, sinó el més noble, gallard i lleial que mai es posi a prova. La bellesa que s'encomana és sempre interior, com la poesia.

D'ençà d'aquell darrer combat que conta la llegenda, més d'un i més de dues i deu i trenta i cent gavanencs i gavanenques al llarg de sis segles d'història fins avui creuen haver vist una i altra vegada l'ombra del brumot, pels carrers de Gavà, pels voltants del castell, pels bruguerars de l'ermita... Si més no, algú va esculpir un capitell a l'ermita de Bruguers amb la seva estranya figura.

Els testimonis semblen confirmar la hipòtesi segons la qual les aparicions del Brumot abunden en períodes o esdeveniments de la història que reclamen la mobilització popular en favor de Gavà: llavors d'aquella pesta devastadora, en les revoltes dels pagesos de remença i en la dels segadors, en la defensa a vida o mort del castell a la Guerra de Successió, fent costat als guerrillers durant la Guerra del Francès, en els tràgics enfrontaments de les guerres civils, en la lluita de la democràcia contra la dictadura franquista... per citar-ne unes quantes.

Des d'ara, el Brumot, de rostre esfereïdor però de cor bondadós i lleial, cada any serà present a les cercaviles i els correfocs de les festes de Gavà. I, com antany, ens cridarà a realitzar una acció solidària en bé de la ciutat, perquè la llegenda local es faci història. I que dedicarà un inspirat poema a un aspecte o altre del present i el futur de Gavà, perquè, al seu torn, la història local esdevingui llegenda.

Recerca en els documents i en l'imaginari popular a càrrec de JOAN SOLER I AMIGÓ.